

Tema 7. Relațiile internaționale. Spațiul românesc între diplomatie și conflict în Evul Mediu și la începutul modernității

Țările Române și implicarea lor în relațiile internaționale în Evul Mediu. Context și obiective

Statutul politico-juridic al Țărilor Române în Evul Mediu a fost influențat de evoluția raportului de forțe dintre Marile Puteri care urmăreau controlul gurilor Dunării și supremația în Europa centrală și răsăriteană.

Până în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, în vecinătatea celor state românești se aflau mari puteri care au manifestat tendințe hegemonice asupra spațiului românesc: Imperiul Bizantin, Ungaria, Polonia, Hanatul tătar al Hoardei de Aur. O nouă amenințare apare în urma expansiunii Imperiului Otoman în Peninsula Balcanică: la sfârșitul secolului al XIV-lea, acesta ajunge pe linia Dunării.

Dacă în secolele XIV-XV, Țările Române au alternat soluția diplomatică cu soluția militară, în relațiile internaționale, de la sfârșitul secolului al XVI-lea au folosit mai mult soluția diplomatică. Sistemul politic european devine tot mai complex, determinând o situație de instabilitate în răsăritul continentului.

Aceasta a fost cauzată mai ales de afirmarea Imperiului Habsburgic, devenit principalul rival al Porții pentru dominație în centrul Europei, dar și de atitudinea Poloniei, care era ostilă habsburgilor și prudentă în relație cu otomanii, manifestând totuși un interes deosebit pentru controlul Moldovei.

Perioada secolelor XVII-XVIII a fost influențată de schimbarea raportului de forțe între puterile ce dominau centrul și estul Europei. În urma ultimului asediu eșuat asupra Vienei din 1683, otomanii intră treptat în criză, răsăritul Europei fiind zona unde se confruntă interesele celor trei imperii: habsburgic, țarist și otoman.

Modificarea raportului de forțe în defavoarea Porții are drept consecință declanșarea „problemei/crizei orientale”, care va avea implicații negative în privința statutului politico-juridic al Țărilor Române. Astfel, habsburgii ocupă unele teritorii – Transilvania, Banat, Oltenia, Bucovina, iar otomanii vor introduce pentru aproape un secol regimul fanariot în Moldova și Țara Românească.

Obiectivele politicii externe românești au variat pe parcursul Evului Mediu, în funcție de interesele statelor vecine, dar au urmărit în permanență menținerea ființei statale și a religiei ortodoxe, păstrarea independenței și a integrității teritoriale, recunoașterea autonomiei interne. În vederea atingerii acestor obiective, statele românești au încheiat o serie de alianțe cu regatele vecine creștine, Ungaria și Polonia, iar în anumite momente s-a încercat realizarea unui „front comun românesc” în lupta antiotomană, uneori fiind acceptată suzeranitatea unor state vecine.

În general, politica externă a statelor românești **a alternat soluția diplomatică și soluția militară** pentru a evita impunerea dominației străine asupra spațiului românesc.

Voievozi români implicați în lupta antiotomană în secolele XIV-XVI

1. Mircea cel Bătrân (1386-1418)

Domnul Țării Românești a urmărit în **politica internă** organizarea administrativă și instituțională și desăvârșirea unității teritoriale a țării, reușind să alipească Dobrogea în 1388.

În politica externă, a urmărit să înlăture tendințele de hegemonie ale regatelor vecine creștine, Ungaria și Polonia, dar și încercările Imperiului Otoman de a cuceri Țara Românească. Astfel, politica de alianțe condusă de domnul muntean a fost determinată de evoluția raportului de forțe dintre statele vecine.

A colaborat cu domnii Moldovei, Petru I Mușat și Alexandru cel Bun și a încheiat tratate de alianță cu regii Poloniei și Ungariei:

- 10 decembrie 1389: semnează cu regele Poloniei, Vladislav Jagello tratatul de la Radom, ratificat în ianuarie 1390 la Lublau – tratat cu caracter antiungar;

- 7 martie 1395: semnează cu regele Ungariei, Sigismund de Luxemburg, tratatul de la Brașov, considerat primul tratat antiotoman din S-E Europei. Tratatul recunoștea domnului Țării Românești o serie de posesiuni în Transilvania: Amlașul, Făgărașul și Banatul de Severin.

Confruntările militare cu Imperiul Otoman

Mircea cel Bătrân este primul domnitor român care a avut o politică de cruciadă antiotomană, fiind considerat de istoricul Leunclavius „cel mai viteaz și mai ager dintre principii creștini”.

În 1389 a oferit sprijin militar cneazului Serbiei, Lazăr, în bătălia de la Kossovopolje împotriva otomanilor. Din acest motiv, sultanul Baiazid I va organiza o expediție în Țara Românească, în urma căreia turcii au fost înfrânți în lupta de la Rovine, desfășurată în mai 1395. După bătălie, Mircea cel Bătrân a fost părăsit de boieri, care îl acceptă ca domn pe Vlad Uzurpatorul, dar apoi reușește să recupereze tronul. În 1396, participă la cruciada antiotomană de la Nicopole, unde creștinii apuseni conduși de regele Sigismund de Luxemburg au fost înfrânți de oștile otomane conduse de sultanul Baiazid I.

La începutul secolului al XV-lea, otomanii sunt învinși în lupta de la Ankara din 1402, iar sultanul Baiazid I este luat prizonier de către Timur Lenk. Între 1402-1413 s-au desfășurat luptele pentru tron, purtate de fiii lui Baiazid I. Mircea cel Bătrân profită de acest lucru și îl sprijină pe Musa, ulterior pe Mustafa, însă câștigător a ieșit cel de-al treilea frate, Mehmed I.

Mehmed I a organizat o campanie în Țara Românească, în cursul căreia Dobrogea a fost cucerită, iar Țara Românească acceptă să plătească tribut, care reprezenta inițial răscumpărarea păcii.

2. Alexandru cel Bun (1400-1432)

Domnul Moldovei a definitivat organizarea administrativă a țării, a înființat dregătoriile și a organizat Sfatul Domnesc. În timpul domniei sale, Patriarhia de la Constantinopol a recunoscut Mitropolia Ortodoxă de la Suceava.

În politica externă, Alexandru cel Bun a reușit să mențină un echilibru între Polonia și Ungaria. Pe 12 martie 1402, încheie tratat de vasalitate cu regele Poloniei, Vladislav Jagello, care va fi reînnoit în 1404, 1407 și 1411. Prin acest tratat, Alexandru cel Bun a căutat să se apere de pretențiile lui Sigismund de Luxemburg, regele Ungariei, care voia să reinstaureze suzeranitatea maghiară asupra Moldovei și mai ales să controleze Chilia, punctul terminus al drumului central-european spre gurile Dunării.

Acordul dintre Polonia și Ungaria, încheiat la Lublau la 15 martie 1412, reprezenta un mare pericol pentru Moldova, fiind primul acord de împărțire a unui teritoriu românesc în sfere de influență. Tratatul de la Lublau, semnat de regii Vladislav Jagello și Sigismund de Luxemburg, nu a fost pus în aplicare, pentru că Alexandru cel Bun și-a onorat obligațiile asumate prin recunoașterea suzeranității polone și datorită divergențelor polono-ungare. În calitate de vasal, Alexandru cel Bun a trimis corpuri de oaste la Grünwald în 1410, respectiv Marienburg în 1442, care au luptat alături de armata poloneză împotriva cavalerilor teutoni. În 1420 are loc primul atac turcesc asupra Moldovei. Atacate pe mare, Chilia și Cetatea Albă sunt apărute cu forțe proprii de Alexandru cel Bun.

3. Iancu de Hunedoara (1441-1456)

a fost o personalitate dominantă a istoriei românești din secolul al XV-lea. A fost voievod al Transilvaniei între 1441-1456, guvernator al regatului Ungariei între 1446-1453, apoi căpitan suprem al Ungariei și al Transilvaniei între 1453-1456.

Ascensiunea politică s-a datorat abilităților militare dobândite în perioada cât s-a aflat în slujba regilor Ungariei, Sigismund de Luxemburg, Albert de Austria și Vladislav Jagello.

Iancu de Hunedoara, aflat de partea lui Vladislav I, a condus armata noului rege împotriva marilor nobili maghiari, pe care i-a înfrânt decisiv la 10 septembrie 1440. Drept urmare, ca răsplată pentru serviciile aduse, Vladislav I l-a numit voievod al Transilvaniei și comite al Timișoarei, Iancu de Hunedoara păstrând și titlul de ban de Severin. A preluat noua funcție abia în primăvara anului 1441, pentru că în iarna lui 1440 pleacă la Belgrad cu misiunea de a reorganiza apărarea cetății disputate de turci.

În 1442 a respins un atac turcesc asupra Transilvaniei, după care i-a înfrânt pe turci în Țara Românească pe râul Ialomița. În 1443 a organizat „Campania cea lungă”, o expediție la sud de Dunăre, în urma căreia a cucerit orașele Sofia și Niș. Turcii suferiseră o grea înfrângere, cum nu se mai întâmplase niciodată de la venirea lor în Europa. La 2 februarie 1444, Vladislav I, Iancu de Hunedoara și armata intrau în Buda. Vestea victoriilor repurtate de armatele lui Vladislav I în „campania cea lungă” s-a răspândit în tot Occidentul. În iulie, pe când Vladislav I era la Seghedin în pregătire de război, sosesc solii sultanului care propun un tratat de pace pe 10 ani în condiții avantajoase pentru creștini.

La presiunile Occidentului și în special ale papei, Vladislav I se răzgândește și jură să continue campania împotriva „necredincioșilor”, însă ruperea tratatului de la Seghedin avea să se dovedească o mare greșeală. La 20 septembrie 1444, trupele creștine declanșează cruciada, trec Dunărea și pornesc spre Vidin, cea mai puternică fortăreață otomană din zonă. Ocupă orașul, fără a asedia însă cetatea. În seara de 9 spre 10 noiembrie, Vladislav I și cei 15000-16000 de ostași se aflau în fața Varnei, iar de partea cealaltă se afla întreaga armată a sultanului. Oastea creștină a fost depășită numeric, cruciada s-a încheiat cu înfrângerea creștinilor și moartea regelui Vladislav I.

În ultimii ani, Iancu de Hunedoara a încercat să țină piept turcilor și să întărească linia Dunării. Turcii au asediat Semendria, dar Iancu de Hunedoara a repurtat o nouă victorie împotriva lor la Krusevac.

Miza cea mai mare era cetatea Belgradului, pe care sultanul Mohamed al II-lea se pregătea intens să o cucerească. La rândul lui, voievodul român a luat măsuri pentru întărirea ei. De această dată a beneficiat și de un sprijin mai consistent din Apus. Asediul Belgradului a fost deosebit de puternic. Lupta decisivă s-a dat între 21 și 23 iulie 1456. Concepția strategică modernă a lui Iancu de Hunedoara l-a ajutat să-l înfrângă pe sultan în ciuda raportului de forțe defavorabil. Victoria împotriva celui care cucerise Constantinopolul a fost răsunătoare, dar peste bucuria victoriei a venit vestea morții lui Iancu de Hunedoara la 11 august 1456, răpus de ciumă în tabăra de la Zemun.

Trupul său a fost dus și înmormântat în catedrala catolică de la Alba Iulia, iar pe piatra de mormânt a fost inscripționat mesajul „s-a stins lumina lumii”.

Iancu de Hunedoara a fost o personalitate dominantă a istoriei românești și a luptei antiotomane în secolul al XV-lea. A depus eforturi pentru încheierea unei coaliții creștine care să oprească înaintarea otomanilor și a fost cel dintâi comandant de oști din Europa care a reușit să îl înfrângă pe cuceritorul Constantinopolului, sultanul Mahomed al II-lea, la Belgrad. Prin această victorie, Iancu de Hunedoara a oprit, pentru circa 70 de ani, ofensiva turcilor spre centrul Europei.

4. Vlad Țepeș (1448; 1456-1462; 1476) – domn al Țării Românești; se afirmă în lupta antiotomană în contextul în care Papa Pius al II-lea a încercat să relanseze ideea de cruciadă pentru a opri expansiunea otomanilor.

Ajunge pe tron cu sprijinul turcilor, dar, începând cu 1456, refuză plata tributului. În iarna 1461-1462 a organizat o campanie la sud de Dunăre, devastând cetățile turcești de la

Oblucita la Nicopole. Drept răspuns, în 1462, sultanul Mehmed al II-lea, însoțit de fratele domnului, Radu cel Frumos, pornește o campanie împotriva Țării Românești.

Superioritatea armatei otomane îl obligă pe Vlad Țepeș să folosească atacuri de hărțuire pentru a slăbi moralul adversarilor. În noaptea de 16 spre 17 iunie are loc celebrul „atac de noapte” asupra taberei otomane de lângă Târgoviște, în urma căruia oastea otomană s-a retras precipitat spre Dunăre.

Din cauza trădării boierilor, tronul Țării Românești a fost preluat de Radu cel Frumos, iar Vlad Țepeș s-a refugiat la curtea regelui Ungariei, Matei Corvin, unde a fost arestat. Țepeș, acuzat de trădare a cauzei creștinilor, va fi închis până în 1475, când este eliberat ca urmare a intervenției lui Ștefan cel Mare. În 1476 a preluat din nou tronul Țării Românești, însă pentru scurt timp, fiind ucis în urma unui complot.

5. Ștefan cel Mare (1457-1504)

În timpul domniei lui, Moldova atinge apogeul evoluției statale și un prestigiu deosebit pe plan internațional. Principalul obiectiv în politica externă a fost combaterea tendințelor de hegemonie ale celor trei mari puteri vecine – Ungaria, Polonia și Imperiul Otoman. De asemenea, domnitorul moldovean a căutat să nu aibă doi dușmani deodată, alternând acțiunile diplomatice cu cele militare.

Relațiile cu Polonia – La începutul domniei, Ștefan cel Mare continuă pe linia tradiției în plan extern, orientându-se spre alianța cu Polonia, încheind tratatul de la Overchelăuți la 4 aprilie 1459 cu regele Cazimir al IV-lea, pe care îl recunoaște drept suzeran în schimbul protecției împotriva pretențiilor de dominație ale Ungariei. Acesta va fi reînnoit în septembrie 1485 la Colomea, când Ștefan cel Mare depune personal jurământul de vasalitate regelui polonez într-un context nefavorabil Moldovei, care pierduse cetățile Chilia și Cetatea Albă, cucerite de turci în 1484. Spre finalul domniei, relațiile cu noul rege polonez, Ioan Albert, se deteriorează din cauza încercării acestuia de a-l înlătura pe domnitorul Moldovei de pe tron. Campania declanșată de polonezi se încheie cu victoria obținută de Ștefan cel Mare la Codrîi Cosminului în 1497. Consecința directă este semnarea tratatului moldo-polon de la Hârlău în 1499. Tratatul, semnat de pe poziții de egalitate, prevedea „liniște și pace veșnică” între cele două țări și confirma emanciparea Moldovei de sub suzeranitatea poloneză.

Relațiile cu Ungaria au fost la început tensionate, pentru ca, pe parcurs, să se ajungă la semnarea unui tratat de alianță între regele Ungariei, Matei Corvin și Ștefan cel Mare.

Cauza neînțelegerilor dintre cele două state a fost interesul comun pentru stăpânirea Chilie, important centru comercial de la gurile Dunării. În anul 1465, Ștefan recucerește Chilia, ceea ce va determina organizarea unei campanii militare de către Matei Corvin în 1467, încheiată cu bătălia de la Baia. Această campanie a fost ultima încercare a Ungariei de a-și impune dominația asupra Moldovei. Relațiile dintre cei doi conducători se redefinesc în 1475, după celebra scrisoare către principii europeni trimisă de Ștefan pentru a cere ajutor militar în lupta antiotomană. Singurul care a răspuns apelului domnitorului moldovean a fost regele Ungariei, Matei Corvin, aceștia semnând în iulie 1475 un tratat antiotoman de pe poziții de egalitate.

Relațiile cu Imperiul Otoman s-au desfășurat în contextul în care otomanii urmăreau preluarea controlului gurilor Dunării și a Mării Negre. După ce și-a consolidat pe plan intern domnia, Ștefan cel Mare încearcă să realizeze un front comun românesc antiotoman, numind pe tronul Țării Românești domni favorabili acestei politici, precum Laiotă Basarab în 1471. Această acțiune, dublată de refuzul plății tributului, îi determină pe otomani să organizeze o campanie de pedepsire a domnului moldovean în 1475. Armata otomană condusă de beilerbeii Rumeliei, Soliman, trece Dunărea și înaintează spre Moldova, unde domnitorul Ștefan cel Mare folosește tactica defensivă de hărțuire pentru a reduce diferența numerică față de otomani. Bătălia are loc lângă Vaslui (Podul Înalt), pe valea Bârladului, Ștefan obținând o victorie totală

după ce profită și de condițiile climatice precum ceața și înghețul. În urma acestei bătălii, domnitorul moldovean trimite celebra scrisoare către principii europeni, în care numește Moldova „Poartă a Creștinătății”. În anul următor, are loc campania organizată de sultanul Mehmed al II-lea Cuceritorul împotriva Moldovei, încheiată cu bătălia de la Războieni (Valea Albă), în iulie 1476. Deși sultanul obține victoria, nu reușește să-și atingă scopul datorită rezistenței cetăților moldovene și sprijinului oferit de Matei Corvin lui Ștefan cel Mare. Începând cu 1480, voievodul Moldovei acceptă plata tributului, iar în 1484 cetățile Chilia și Cetatea Albă sunt pierdute în urma unei campanii conduse de sultanul Baiazid al II-lea. Ultimele confruntări cu turcii au loc la Cătlăbuga, în 1485 și la Scheia, în 1486, dar noul context internațional îl obligă pe Ștefan să încheie pace cu Imperiul Otoman, să plătească tribut și să accepte suzeranitatea otomană, reușind însă să păstreze autonomia țării.

6. Mihai Viteazul (1593-1601) – domn al Țării Românești și, pentru o scurtă perioadă, domn al celor trei Țări Române.

Pe parcursul secolului al XVI-lea, s-a accentuat influența Porții asupra Țărilor Române, prin introducerea regimului dominației economice: tributul a crescut constant, existând pericolul transformării lor în pașalâcuri.

În acest context, în 1593 ajunge domn al Țării Românești Mihai Viteazul, a cărui domnie este considerată în istoria românilor o perioadă de trecere de la epoca medievală la cea modernă. Politica lui Mihai Viteazul a îmbinat acțiunile militare cu cele diplomatice, raportându-se la noua situație internațională determinată de rivalitatea dintre otomani și habsburgi.

În 1594, domnul a aderat la Liga Sfântă, noua coaliție antiotomană creată din inițiativa Papei Clement al VIII-lea și condusă de împăratul german Rudolf al II-lea de Habsburg. Din această alianță făceau parte Spania, Imperiul Habsburgic, Statul Papal, Mantua, Ferrara, Toscana, Transilvania și Moldova.

Principalele acțiuni desfășurate de Mihai Viteazul în perioada 1593-1599

La 13 noiembrie 1594 are loc declanșarea luptei antiotomane prin uciderea creditorilor turco-levantini și a garnizoanei otomane din București.

În 1594-1595 sunt atacate cetățile turcești de la Dunăre: Giurgiu, Silistra, Brăila, Hârșova și orașul Rusciuc. Au urmat victoriile împotriva tătarilor și turcilor la Stănești, Putineiu și Șerpătești.

Conștient de nevoia unui aliat în lupta antiotomană, Mihai Viteazul a trimis o delegație de 12 boieri în Transilvania pentru negocierile cu Sigismund Bathory, principele Transilvaniei. La 20 mai 1595 s-a semnat tratatul de la Alba-Iulia, în urma căruia domnul român acceptase suzeranitatea lui Bathory în schimbul sprijinului militar.

În 1595 se desfășoară campania otomană condusă de Sinan Pașa împotriva Țării Românești. La 23 august, Mihai Viteazul obține victoria de la Călugăreni, dar superioritatea otomanilor îl obligă să se retragă spre munți în așteptarea sprijinului militar transilvănean.

Turcii au continuat înaintarea în Țara Românească, cucerind Bucureștiul și Târgoviște și pregătind transformarea țării în pașalâc.

În octombrie 1595, la Giurgiu, Mihai Viteazul, cu sprijinul aliaților, obține victoria împotriva turcilor, care au fost nevoiți să se retragă din țară. Domnitorul semnează pacea cu turcii în 1597, după care sultanul i-a recunoscut domnia pe viață și a redus tributul.

În 1598, la mănăstirea Dealu (Târgoviște), a fost încheiat tratatul de alianță antiotomană cu Rudolf al II-lea de Habsburg, prin care împăratul recunoștea domnia ereditară în familia lui Mihai Viteazul și îi promitea sprijin financiar în declanșarea luptei cu turcii. Prin acest tratat se anula suzeranitatea principelui Transilvaniei, iar Mihai Viteazul recunoștea suzeranitatea lui Rudolf al II-lea asupra Țării Românești.

Unirea Țărilor Române – 1600

Prima unire a celor trei țări românești s-a realizat într-un context extern nefavorabil lui Mihai Viteazul, determinat de faptul că noii conducători ai Transilvaniei și Moldovei erau apropiați ai Poloniei și au părăsit coaliția antiotomană.

Astfel, în Transilvania, principele Sigismund Bathory a renunțat la tron, în locul lui fiind instalat vărul său, cardinalul Andrei Bathory. Acesta a încheiat pace cu turcii în 1599.

Ca urmare, Mihai Viteazul pătrunde în Transilvania și în octombrie 1599 are loc bătălia de la Șelimbăr, încheiată cu înfrângerea lui Andrei Bathory. La 1 noiembrie, Mihai Viteazul este primit triumfal în Alba Iulia, fiind recunoscut ca principe al Transilvaniei, atât de către Dietă, cât și de sultan.

În Moldova se afla pe tron Ieremia Movilă, supus turcilor și fidel Poloniei care urmărea înlăturarea lui Mihai din Țara Românească pentru a fi instalat fratele său, Simion Movilă. În primăvara lui 1600, domnitorul intră în Moldova și reușește fără luptă să își impună controlul asupra țării. Astfel, pentru câteva luni s-a realizat **prima unire politică a celor trei țări românești**, conduse de Mihai Viteazul, care s-a autoproclamat într-un document „**Domn al Țării Românești și Ardealului și a toată țara Moldovei**”.

Marile puteri vecine nu aveau interes în realizarea unui stat puternic românesc la gurile Dunării și vor interveni pentru a destrăma unirea. În septembrie 1600, la Mirăslău, Mihai a fost înfrânt de nobilimea maghiară, ajutată de generalul Basta.

În aceeași perioadă a avut loc intervenția Poloniei în Moldova și Țara Românească, unde au fost impuși la tron Simion Movilă în Muntenia și Ieremia în Moldova.

Mihai Viteazul este obligat să plece la Viena și Praga, unde reușește să obțină ajutorul împăratului habsburgic Rudolf al II-lea. Se întoarce în Transilvania, unde nobilimea maghiară oferise tronul lui Sigismund Bathory. La 13 august 1601, în bătălia de la Gurăslău, Mihai, ajutat de generalul Basta, l-a învins pe fostul aliat, Sigismund Bathory, reușind să recucerească țara. Din ordinul habsburgilor, pe 19 august 1601, Mihai Viteazul a fost asasinat la Câmpia Turzii, dar principala sa realizare – Unirea celor trei țări – va rămâne în conștiința generațiilor viitoare ca ideal ce a stat la baza constituirii statului român în secolele XIX-XX.

Spațiul românesc între diplomație și conflict în secolul al XVII-lea și la începutul modernității

Noul context internațional, determinat de accentuarea conflictului dintre marile puteri pentru controlul Europei de Sud-Est, a obligat Țările Române să apeleze, în special, la acțiuni diplomatice pentru apărarea autonomiei și menținerea statului.

Astfel, s-au remarcat prin acțiuni pe plan internațional principele Transilvaniei Gabriel Bethlen, care a încercat să refacă, sprijinit de habsburgi, unitatea spațiului românesc, dorind să se proclame „rege al Daciei”, însă planul nu a reușit. Prestigiul internațional al Transilvaniei a crescut prin implicarea în Războiul de 30 de ani (1618-1648), și în tratativele de pace din Westfalia. Alți principii transilvăneni, Gheorghe Rakoczi I și Gheorghe Rakoczi al II-lea, au încheiat tratate de alianță antiotomană cu domnul Țării Românești, Matei Basarab, și cu domnul Moldovei, Vasile Lupu.

Expansiunea habsburgilor în această zonă a determinat Transilvania să semneze tratatul de la Făgăraș cu Franța, în anul 1677. Totuși, armatele habsburgice pătrundeau în Transilvania, iar prin tratatul de la Blaj, încheiat în 1687, primeau dreptul de a staționa în 12 orașe și cetăți transilvane. Imperiul otoman recunoștea pierderea Transilvaniei în favoarea Imperiului Habsburgic prin tratatul de la Karlowitz, din 1699.

În a doua jumătate a secolului al XVII-lea se accentuează declinul politic și economic al Imperiului Otoman, mai ales după ultimul asediu eșuat asupra Vienei, din 1683. De acest fapt vor profita cele două noi puteri creștine aflate în ascensiune, Imperiul Habsburgic și Rusia,

declanșându-se în relațiile internaționale europene „criza/problema orientală”, ce va avea implicații deosebite asupra evoluției Principatelor în secolele următoare.

În condițiile înfrângerii otomanilor la Viena, a apărut ocazia favorabilă pentru domnitorii români, de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea, de a înlătura dominația otomană. În această perioadă s-au remarcat acțiunile desfășurate de domnii Țării Românești: Șerban Cantacuzino (1678-1688) și Constantin Brâncoveanu (1688-1714), dar și Dimitrie Cantemir (1710-1711), domnul Moldovei.

Șerban Cantacuzino s-a orientat spre habsburgi, trimițând o delegație la Viena, dar tratatul nu s-a mai semnat – Cantacuzino moare, iar urmașul său, Brâncoveanu, dorea să mențină o politică de echilibru între cele două imperii.

Constantin Brâncoveanu a desfășurat o vastă activitate diplomatică, stabilind o serie de contacte diplomatice cu Polonia, dar și cu Rusia. A încheiat și cu habsburgii un tratat secret, iar relațiile cu Moldova au fost tensionate din cauza rivalității cu familia Cantemir.

Relațiile cu otomanii au ocupat un rol deosebit în politica dusă de Brâncoveanu, care a reușit pentru o lungă perioadă să fie considerat un domn credincios politicii lor. Planurile sale au eșuat în 1711, când vărul său, spătarul Toma Cantacuzino, împreună cu mai mulți boieri, au oferit ajutor rușilor să cucerească Brăila.

Treptat, acțiunile diplomatice antiotomane ale domnului și intrigile adversarilor săi politici au stârnit neîncrederea otomanilor. Brâncoveanu a fost acuzat de trădare, înlăturat din domnie și apoi executat în 1714.

Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei, era considerat fidel de către Poartă, din perioada în care fusese ostatic în capitala imperiului. Ultimul domn pământean al Moldovei se va apropia de Rusia în vederea luptei antiotomane. În aprilie 1711 s-a semnat Tratatul de la Luțk, tratat de alianță între Cantemir și țarul Rusiei, Petru cel Mare. Textul tratatului prevedea restabilirea vechilor hotare ale Moldovei, retrocedarea vechilor raiale și domnia ereditară în familia domnitorului. Rusia garanta integritatea teritorială a țării și neamestecul în treburile interne, granița dintre cele două state fiind stabilită pe Nistru.

Consecința acestui tratat a fost bătălia de la Stănilești, desfășurată pe malul Prutului, unde trupele moldo-ruse sunt învinse de cele otomane. Cantemir este obligat să se refugieze în Rusia.

Politica dusă de ultimii domni pământeni din Țările Române a reușit să mențină autonomia internă a țării, dar a arătat Porții că nu mai poate avea încredere în domnii români, ceea ce va determina instaurarea regimului fanariot în 1711 în Moldova și în 1716 în Țara Românească.

Relațiile Țărilor Române cu Imperiul Otoman în Evul Mediu

Continental european, spațiu al creștinismului, se vede amenințat de la mijlocul secolului al XIV-lea de o mare putere „păgână” aflată în continuă expansiune, Imperiul Otoman. Scopul final urmărit de otomani era înaintarea de-a lungul Dunării, spre inima continentului, Viena.

Profitând de decăderea Imperiului Bizantin și bazându-se pe capacitatea de luptă a armatei otomane, noua putere cucerește Peninsula Balcanică, ajungând la Dunăre, în vecinătatea Țărilor Române, la sfârșitul secolului al XIV-lea.

Statutul politico-juridic al statelor românești va evolua de la independență la autonomie. Datorită rezistenței puternice a domnilor români în calea expansiunii otomane, Țările Române nu pot fi cucerite, dar treptat sunt nevoite să accepte plata tributului, inițial în schimbul răscumpărării păcii. Primul stat care plătește tribut Porții este Țara Românească, după 1420, urmată de Moldova, după 1456 și apoi Transilvania, când devine principat autonom sub suzeranitate otomană în 1541. Au existat numeroase situații în care unii domnitori au întrerupt

plata tributului, după ce își consolidau domnia pe plan intern, dar acest lucru atrăgea de obicei nemulțumirea otomanilor, care trimiteau trupe pentru a pedepsi acțiunile domnilor respectivi.

În secolul al XVI-lea, Imperiul Otoman atinge perioada de apogeu, iar raporturile cu Țările Române se modifică, instalându-se regimul de vasalitate. Acesta se deosebește de cel tributar prin limitarea atribuțiilor externe ale domnitorului. În plus, se produce mutarea capitalelor de la Suceava și Târgoviște la Iași și București, în zone de câmpie, pentru a fi mai ușor de controlat. Domnii încă sunt aleși de țară, dar trebuie confirmați de sultan. Ulterior vor fi numiți direct de sultan, iar durata domniilor scade.

Dominația politică a Porții a fost dublată de dominația economică ce însemna, pe lângă plata tributului, alte daruri oficiale și neoficială, alături de obligațiile de aprovizionare cu diferite produse necesare Imperiului.

Perioada secolelor XVII-XVIII a însemnat declinul politic al otomanilor. Imperiul se afla într-o defensivă și retragere teritorială accentuată, de care vor profita noile puteri creștine, Imperiul Habsburgic și Rusia, începând astfel „criza/problema orientală.”

Poarta considera politica dusă de ultimii domni pământenii o trădare a intereselor sale și a căutat o soluție mai eficientă de dominație asupra Țărilor Române, fiind introdus regimul fanariot la începutul secolului al XVIII-lea.

Conform dreptului islamic, Țările Române făceau parte din Casa Păcii, statutul juridic al acestora în raport cu Poarta fiind stabilit prin „capitulații” sau „ahdname” – documente care prevăd respectarea autonomiei interne în schimbul unei sume de bani (haraci/tribut) și a unor obligații economice. Alte acte prin care se reglementau relațiile româno-otomane erau firmanele, semnate de marele vizir și care aveau pecetea sultanului.

Țările Române nu aveau posibilitatea și resursele necesare pentru a susține în relațiile cu otomane doar soluția militară. De aceea, ei au căutat unele soluții diplomatice de mobilizare a altor state creștine care să le susțină în lupta cu turcii.

Soluția militară folosită de către domnitori români a însemnat implicarea în cruciadele târzii și bătăliile directe cu armata otomană desfășurate în interiorul țării.

Cruciadele antiotomane inițiate de papalitate reprezintă expedițiile militare ale puterilor creștine, având caracter ofensiv și scopul de a-i alunga din Europe pe turci, văzuți ca principalul adversar al creștinătății europene. Țările Române au participat la cruciadele creștine în afara teritoriului țării, în 1396, la Nicopole, în 1443-1444, la Campania cea lungă și la Cruciada de la Varna, iar în 1456, la Cruciada de la Belgrad. Prin participarea la aceste cruciade, a crescut prestigiul internațional al Țărilor Române, care au fost considerate „porți ale creștinătății”, iar domnitorii români, „Atleți ai lui Hristos”.

Bătăliile directe cu armata otomană desfășurate în interiorul țării se înscriu în categoria „**războaielor asimetrice**” (termen introdus de Florin Constantiniu, care se referă la faptul că una dintre părți se găsește în inferioritate armată). Pentru a compensa inferioritatea militară față de adversar, românii au folosit tactica „pământului pârjolit” (hărțuirea inamicului, otrăvirea apelor și distrugerea recoltelor), au folosit configurația terenului dezavantajos pentru adversar și atragerea lui în aceste locuri, evitând confruntarea directă în zone deschise.

În timpul exercitării dominației otomane, unele teritorii românești au intrat sub controlul efectiv al Imperiului: Dobrogea este cucerită, cetățile Chilia, Tighina, Cetatea Albă, Brăila, Turnu, Giurgiu devin raiale, iar Oradea și Timișoara sunt transformate în pașalâcuri.